

Nadležnost i postupak prema Uredbi (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju

Džanić, Amila

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:757532>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za međunarodno privatno pravo

Amila Džanić

NADLEŽNOST I POSTUPAK PREMA UREDBI (EU) BR. 650/2012 O NASLJEĐIVANJU

Mentorica rada: doc. dr. sc. Tena Hoško

Zagreb, travanj 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Amila Džanić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Amila Džanić

(potpis studenta)

SAŽETAK

Budući da je danas uobičajeno da osobe imaju državljanstvo, prebivalište ili uobičajeno boravište u različitim državama, te stoga posjeduju pokretnu ili nepokretnu imovinu, bit će potrebno odgovoriti na pitanje koji će sud, odnosno koje će tijelo imati nadležnost raspravljati i na kraju donijeti odluku o nasljeđivanju takve imovine. Međunarodna nadležnost, kao jedan od ključnih instituta međunarodnog privatnog prava, regulirana je u drugom poglavlju Uredbe o nasljeđivanju. Uredba o nasljeđivanju koristi uobičajeno boravište kao temeljnu poveznicu za određivanje nadležnosti. U ovom radu najprije će se predstaviti opseg primjene Uredbe o nasljeđivanju, potom će se posebna pozornost posvetiti II. poglavlju Uredbe, odnosno odredbama o nadležnosti, potom će se obraditi odredba o ograničenju postupka pred sudom države članice i prikazati koji se problemi mogu pojaviti prilikom njezine primjene, kao i odredbe koje se odnose na pokretanje i vođenje postupka prema Uredbi o nasljeđivanju.

Ključne riječi: Uredba (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju, međunarodna nadležnost, uobičajeno boravište

SUMMARY

Given that today it is very common for people to have citizenship, domicile, or habitual residence in different countries, and therefore property, either movable or immovable, it will be necessary to answer the question of which court or which authority will have the jurisdiction to discuss and ultimately make a decision on inheriting such property. International jurisdiction, as one of the key institutes of private international law, is regulated in the second chapter of the Regulation (EU) on succession. Regulation (EU) on succession uses habitual residence as the basic criterion for determining jurisdiction. This master's thesis will first present the scope of application of Regulation (EU) on succession, and then special attention will be paid to II. chapter of Regulation (EU) on succession, i.e. provisions on jurisdiction, then the provision on limitation of proceedings before the court of a member state and difficulties that may arise out of it will be presented, as well as the provisions relating to the initiation and conduct of proceedings.

Keywords: Regulation (EU) no. 650/2012 on succession, international jurisdiction, habitual residence

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Područje primjene Uredbe o nasljeđivanju.....	2
3. Nadležna tijela.....	4
4. Nadležnost.....	6
4.1. Opća nadležnost.....	6
4.2. Sporazum o izboru suda.....	8
4.3. Supsidijarna nadležnost.....	10
4.4. <i>Forum necessitatis</i>	11
4.5. Ispitivanje nadležnosti.....	12
5. Ograničenje postupka pred sudom države članice.....	13
6. Pokretanje i vođenje postupka.....	19
7. Zaključak.....	22
8. Literatura.....	23

1. Uvod

Jedna od temeljnih vrijednosti na kojima se zasniva Europska unija (dalje: EU) jeste sloboda kretanja koja dovodi do toga da se sve veći broj osoba kreće iz jedne države članice u drugu radi zasnivanja radnog odnosa, a što je praćeno time da građani EU-a postaju vlasnici imovine u različitim državama članicama, a također dolazi i do sklapanja mješovitih brakova među građanima EU-a koji su državljani različitih država članica.¹ Brojna nasljednopravna pitanja s prekograničnim elementom postaviti će se ako bi došlo do smrti tih osoba.² Velike migracije tako se odvijaju i na teritoriji Republike Hrvatske otkako je od 1. srpnja 2013. godine postala punopravna članica EU. Kako bi se omogućilo građanima EU-a da unaprijed organiziraju svoje nasljeđivanje, ali i uklonile prepreke slobodnom kretanju unutar EU, Europski parlament i Vijeće Europske unije donijeli su 4. srpnja 2012. godine Uredbu (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (dalje: Uredba o nasljeđivanju).³ Navedena Uredba predstavlja „prvi unificirajući pravni akt koji sadrži sveobuhvatna pravila za nasljednopravne odnose s međunarodnim elementom.“⁴ Prema pravnoj snazi Uredba o nasljeđivanju ima prednost u primjeni i trebala bi se izravno primjenjivati u svim državama članicama. U Republici Hrvatskoj donesen je i Zakon o provedbi Uredbe (EU) br 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (dalje: Zakon o provedbi Uredbe o nasljeđivanju) kojim se određuje „mjesna nadležnost za odlučivanje o ostavini, nadležna tijela za postupanje i donošenje odluka, te postupci u području primjene Uredbe o nasljeđivanju.“⁵

Međunarodna nadležnost, kao jedna od ključnih instituta međunarodnog privatnog prava, regulirana je u drugom poglavlju Uredbe o nasljeđivanju. U Uredbi su sadržana osnovna pravila

¹ Aras Kramar, S., Vučko, K., Vodič za primjenu Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju, Hrvatski pravni centar, elektroničko izdanje, 2020., str. 6, dostupno na: https://www.hok-cba.hr/wp-content/uploads/2021/11/vodiu_za_primjenu_uredbe_o_nasljedivanju.pdf (17. travnja 2023.)

² *Ibid.*

³ Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Službeni list EU L 201/107, 27. srpnja 2012.

⁴ Dutta, A., Novo međunarodno nasljedno pravo Europske unije – prvo čitanje Uredbe o nasljednom pravu, Nova pravna revija, Vol. 7, No. 2., 2013., str. 9.

⁵ Čl. 1. st. 2. Zakona o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, NN, br. 152/14.

za uspostavljanje opće nadležnosti sudova država članica, kao i odredbe o prorogaciji nadležnosti, supsidijarnoj nadležnosti, te odredba o uspostavljanju nužne nadležnosti.

Svrha Uredbe o nasljeđivanju jest postizanje sveobuhvatnog i jednostavnog uređenja odnosa glede nasljeđivanja koja imaju međunarodna obilježja u EU⁶, što će podrazumijevati da se pojedincu omogući da unaprijed može znati koje tijelo države članice će biti nadležno za vođenje ostavinskog postupka, kao i pravo koje će se primijeniti, kako bi ostavitelj mogao urediti nasljeđivanje svoje imovine u cijelosti sukladno svojoj volji.

U ovom radu posebna pozornost posvetit će se drugom poglavlju Uredbe o nasljeđivanju, odnosno odredbama o nadležnosti, potom će se obraditi odredba o ograničenju postupka i prikazati nedostatak iste, kao i odredbe glede pokretanja i vođenja postupka.

2. Područje primjene Uredbe o nasljeđivanju

Kada govorimo o području primjene Uredbe o nasljeđivanju treba obratiti pažnju na tri najvažnija kriterija: materijalni, vremenski i teritorijalni. Uz navedene kriterije vrlo je važno da postoji prekogranični element.

S aspekta materijalnog kriterija Uredba se primjenjuje na „nasljeđivanje zbog smrti“, ali se iz primjene izuzimaju porezne, carinske ili upravne stvari.⁷ Navedeno izuzeće „uobičajena je fraza međunarodnog privatnog prava EU kojom se namjerava naglasiti da su obuhvaćena samo pitanja privatnog prava.“⁸ Uredba o nasljeđivanju ističe u Preambuli da u područje primjene treba uključiti „sve građanskopravne aspekte nasljeđivanja, točnije, sve oblike prijenosa imovine, prava i obveza zbog smrti, bilo dobrovoljnim prijenosom raspolaganjem imovinom zbog smrti, bilo prijenosom zakonskim nasljeđivanjem.“⁹ Iz navedenog vidimo da su Uredbom obuhvaćeni oporučno i zakonsko nasljeđivanje. Određene stvari izrijekom su isključene iz područja primjene i taksativno su navedene, a odnose se primjerice na status fizičkih osoba i obiteljske odnose, pitanja nestanka, odsutnosti i presumirane smrti fizičkih osoba, pravnu sposobnost fizičkih osoba, pitanja režima bračne stečevine, uzdržavanja i dr.¹⁰

Prema vremenskom kriteriju Uredba o nasljeđivanju primjenjuje se od 17. kolovoza 2015. godine na nasljeđivanje osoba koje su preminule tog dana ili poslije.¹¹ Ako je osoba preminula

⁶ Zgrabljic Rotar, D.; Hoško, T., Uobičajeno boravište ostavitelja prema Uredbi o nasljeđivanju, Zagrebačka pravna revija, Vol. 9 No. 3, 2020., str. 216.

⁷ Čl. 1. st.1. Uredbe o nasljeđivanju

⁸ Cazorla González, M. J.; Giobbi, M.; Kramberger Škerl, J.; Ruggeri, L.; Winkler S., Imovinski odnosi prekograničnih parova u Europskoj uniji, Edizioni Scientifiche Italiane, 2020., str. 87.

⁹ Točka 9 Preambule Uredbe o nasljeđivanju

¹⁰ Čl. 1. st. 2. Uredbe o nasljeđivanju

¹¹ Ibid. čl.83. st. 1.

prije navedenog datuma, Uredba se neće moći primijeniti, odnosno to bi značilo da će nadležna tijela „još neko vrijeme nastaviti s primjenom nacionalnih odredaba međunarodnog privatnog prava koje se odnose na nasljeđivanje.“¹² Posebnim pravilima iznimno se dopušta retrokativna primjena Uredbe u slučaju da je umrli izabrao mjerodavno pravo prije 17. kolovoza 2015. godine. Dakle, „ako je umrli odabrao pravo mjerodavno za svoje nasljeđivanje prije 17. kolovoza 2015., taj izbor je valjan ako ispunjava uvjete utvrđene u poglavlju III. (o mjerodavnom pravu) ili ako je valjan po pravilima međunarodnog privatnog prava koji su bili na snazi u trenutku izbora u državi u kojoj je umrli imao svoje uobičajeno boravište ili u bilo kojoj državi čiji je bio državljanin.“¹³

Što se tiče teritorijalnog područja primjene, Uredba o nasljeđivanju obvezuje sve države članice EU-a, osim Danske i Irske.¹⁴ Glede primjene Uredbe Danska i Irska smatrat će se trećim državama.¹⁵ No, činjenica da te države nisu vezane Uredbom, „ne znači da se Uredba ne može primjenjivati na nasljeđivanje državljanina jedne od tih zemalja ili kada je ostavitelj imao uobičajeno boravište ili posjedovao imovinu u jednoj od tih dvaju zemalja.“¹⁶

Da bi se aktivirala primjena Uredbe o nasljeđivanju, vrlo je važno da postoji prekogranično obilježje. Međutim, njezinim odredbama nije definirano kako se određuje prekogranični element u nasljednopravnim predmetima, stoga određivanje istoga neće uvijek biti jednostavno. U pravnoj literaturi smatra se da bi pri ocjeni postojanja prekograničnog elementa „trebalo uzeti u obzir sve okolnosti određene nasljednopravne stvari, tj. ostavitelja, nasljednike, sudove, odnosno nadležna tijela i imovinu koja čini ostavinu.“¹⁷ Što se tiče imovine, „trebalo bi uzeti u obzir gdje se nalazi ta imovina, posebice nalazi li se ona u drugoj državi članici i/ili trećoj državi.“¹⁸ Prekogranično obilježje može se jasno uočiti u slučaju kad je ostavitelj imao državljanstvo jedne države, a živio je u drugoj državi i u njoj imao uobičajeno boravište ili kad je imao imovinu na području različitih država. Međutim, ako se sa sigurnošću ne može utvrditi

¹² Wautelet, P., Prekogranično nasljeđivanje (uvodnu razinu), Projekt: bolja primjena Uredbi EU-a u području obiteljskog i nasljednog prava, Academy of European law, 2017., str. 5., dostupno na: http://www.era-comm.eu/Better_Applying_the_EU_Regulations/kiosk/pdf/case_studies/topic3/Case_study_topic3_Introductory_HR.pdf

¹³ Čl. 83. st. 2. Uredbe o nasljeđivanju

¹⁴ Točka 82. i 83. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

¹⁵ Cazorla González, Giobbi, Kramberger Škerl, Ruggeri, Winkler, *op. cit.* (bilj. 8), str. 87.

¹⁶ Wautelet, *op. cit.* (bilj. 12) str. 4.

¹⁷ Poretti, P., Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju, Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), Vol. 37, No. 1, 2016., str. 565.

¹⁸ Aras Kramar, S., Nasljednopravna stvar s prekograničnim elementom i nadležnost u okviru Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju – neka hrvatska i slovenska iskustva i dvojbe, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 41, No. 1, 2020., str. 93-94.

uobičajeno boravište ostavitelja, to povlači za sobom i složenost utvrđivanja nasljeđivanja s prekograničnim elementom, jer se te dvije stavke međusobno isprepliću. Tako Sud EU tumači da je prvo potrebno utvrditi uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku njegove smrti i zaključuje da će postojati prekogranično obilježje ako se neki drugi element koji se odnosi na nasljeđivanje nalazi u drugoj državi različitoj od one u kojoj je ostavitelj imao posljednje uobičajeno boravište.¹⁹

3. Nadležna tijela

Uredba o nasljeđivanju uzima u obzir da pravni poretki država članica EU-a različito uređuju nasljednopravne odnose. Stoga, pojmu „sud“ posvećuje široko značenje, koji „obuhvaća sva pravosudna tijela i sva ostala tijela i pravne stručnjake koji imaju nadležnost u nasljednim stvarima, a koji izvršavaju pravosudne funkcije (javni bilježnici ili registarski uredi) ili postupaju u skladu s prenesenim ovlastima od strane pravosudnog tijela ili postupaju pod nadzorom pravosudnog tijela.“²⁰ Iz pojma „sud“ isključena su „nesudska tijela država članica koja su po nacionalnom pravu ovlaštena za pitanja nasljeđivanja, poput javnih bilježnika u većini država u kojima oni obično ne vrše sudske funkcije.“²¹ Nadalje, nadležna tijela država članica trebala bi jamčiti „pravo na pravično suđenje“, točnije jamčiti „nepristranost i pravo svih stranaka na saslušanje.“²² Još jedan uvjet koji se zahtijeva jeste mogućnost „podnošenja pravnog lijeka – žalbe ili revizije protiv odluka koje nadležna tijela donesu, a dodatno te odluke bi trebale imati sličnu valjanost i učinak kao i odluka pravosudnog tijela o istoj stvari.“²³ Države članice dužne su obavijestiti Europsku komisiju o nadležnim tijelima i pravnim stručnjacima na temelju čega će Komisija napraviti popis s vjerodostojnim podacima koji će biti objavljen u Službenom glasniku Europske Unije.²⁴ Međutim, okolnost da se neko tijelo nalazi na popisu Komisije, „nema konstitutivni učinak u odnosu na utvrđenje da to tijelo ima status „Suda“.“²⁵ Drugim riječima, ako neko tijelo nije na popisu Komisije, smatrat će se da zadovoljava status „Suda“ ako ispunjava uvjete navedene u Uredbi, jednako kao što se neko tijelo neće smatrati „Sudom“ u smislu Uredbe, ako ne ispunjava kumulativno navedene uvjete samo zato što je navedeno na odnosnom popisu.²⁶

¹⁹ Presuda Suda EU-a C-80/19 E. E. od 16. srpnja 2020., par. 36.

²⁰ Čl. 3. st. 2. Uredbe o nasljeđivanju

²¹ Točka 20. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

²² Čl.3. st. 2. Uredbe o nasljeđivanju

²³ *Ibid.*

²⁴ Čl. 79. st. 1. i 3. Uredbe o nasljeđivanju

²⁵ Grubišić Đogić, N., Izazovi europskog nasljeđivanja, *Odvjetnik* 3, Zagreb, 2021. str. 31.

²⁶ *Ibid.*

Javnim bilježnicima posvećena je posebna pozornost u Uredbi o nasljeđivanju. U Preambuli Uredbe navodi se kako bi Uredba trebala „omogućiti svim javnim bilježnicima koji imaju ovlasti u nasljednim stvarima u državama članicama izvršavanje tih ovlasti.“²⁷ „Ako javni bilježnici u državi članici vrše sudsku funkciju (znači da su obuhvaćeni pojmom „sud“ za potrebe Uredbe), njih bi trebala obvezivati pravila o nadležnosti, a odluke koje oni donose trebale bi biti u optjecaju u skladu s odredbama o priznavanju, izvršivosti i izvršavanju odluka.“²⁸ U Republici Hrvatskoj javni bilježnici smatraju se „sudom“ u smislu Uredbe o nasljeđivanju, te su ovlaštene za provođenje Uredbe u ostavinskom postupku. Zakon o javnom bilježništvu propisuje da se javnim bilježnicima povjerava ovlast za provođenje ostavinske rasprave te upućuje na primjenu Zakona o nasljeđivanju (dalje: ZN).²⁹ ZN određuje da je „ovlast za provođenje ostavinskog postupka sa sudova prenesena na javne bilježnike kao povjerenike suda, te su ovlaštene poduzimati sve radnje u postupku i donositi sve odluke osim onih za koje je zakonom drukčije propisano.“³⁰ Dakle, javni bilježnici u Republici Hrvatskoj smatraju se „sudom“ u smislu Uredbe, jer djeluju kao sudski povjerenici, što znači da je sud na njih prenio ovlast da provode ostavinski postupak i sud koji im je povjerio posao vrši nadzor nad njihovim radom. Nadalje, javni bilježnici kao sudski povjerenici provode radnje i donose odluke u ostavinskom postupku sukladno odluci suda o povjeravanju i odredbama ZN-a.³¹ Protiv rješenja o nasljeđivanju koje je donio javni bilježnik kao povjerenik suda može se podnijeti prigovor, kojeg je javni bilježnik dužan bez odgode dostaviti nadležnom općinskom sudu.³²

U sudskoj praksi Suda EU značajan je predmet E.E., gdje je Sudu EU bilo postavljeno prethodno pitanje vezano za tumačenje čl. 3. st. 2., odnosno da li se javni bilježnici mogu smatrati „sudovima“ u smislu Uredbe o nasljeđivanju. Naime bilo je upitno treba li se litavskog javnog bilježnika koji otvori nasljedstvo, izda potvrdu o nasljeđivanju i provede druge potrebne radnje kako bi nasljednici ostvarili svoja prava smatrati „sudom“ u smislu Uredbe o nasljeđivanju.³³ Sud EU obrazložio je da se čl. 3. st. 2. Uredbe treba tumačiti na način da će se litavski javni bilježnici smatrati „sudom“ ako su im delegirane ovlasti ili ako djeluju pod

²⁷ Točka 21. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

²⁸ Točka 22. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

²⁹ Zakon o javnom bilježništvu NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22 čl. 156.

³⁰ Zakon o nasljeđivanju NN, br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19 čl. 176. st. 4.

³¹ *Ibid.* čl. 241. st. 1.

³² *Ibid.* čl. 185 i 186.

³³ Predmet E.E. par. 32. t. 2.

nadzorom pravosudnog tijela, a navedeno će trebati utvrditi sud koji je uputio prethodno pitanje Sudu EU.³⁴

4. Nadležnost

4.1. Opća nadležnost

Uredba o nasljeđivanju uređuje opće pravilo o nadležnosti na način da su za donošenje odluke o nasljeđivanja u cijelosti nadležni sudovi države članice u kojoj je ostavitelj imao uobičajeno boravište u trenutku smrti.³⁵ Dakle, Ureda kao temeljnu poveznicu navodi uobičajeno boravište ostavitelja, te se smatra kako Uredba o nasljeđivanju predstavlja dokaz kako je uobičajeno boravište kao poveznica počelo zamjenjivati „pomalo tradicionalne poveznice prebivalište i državljanstvo.“³⁶

Uobičajeno boravište nije definirano Uredbom o nasljeđivanju, nego se njegovo utvrđivanje prepušta nadležnim tijelima, a tumačenje Sudu EU-a autonomno, što znači bez posezanja za nacionalnim pravnim poretcima država članica.³⁷ Iako nije postavljena definicija uobičajenog boravišta, u Preambuli Uredbe navedeni su parametri na temelju kojih bi nadležna tijela trebala utvrditi okolnost postojanja uobičajenog boravišta ostavitelja.. „Radi utvrđivanja uobičajenog boravišta, tijelo koje se bavi nasljeđivanjem trebalo bi izvršiti ukupnu procjenu životnih okolnosti umrlog tijekom posljednjih godina njegovog života i u trenutku smrti, uzimajući u obzir sve relevantne činjenične elemente, posebno trajanje i stalnost prisutnosti umrlog u dotičnoj državi te uvjete i razloge za tu prisutnost.“³⁸ „Tako utvrđeno uobičajeno boravište trebalo bi imati blisku i stabilnu vezu s dotičnom državom, uzimajući u obzir konkretne ciljeve ove Uredbe.“³⁹

Utvrđivanje uobičajenog boravišta kao glavne poveznice za određivanje nadležnosti može biti složeno, na što upućuju dva slučaja navedena u t. 24. Preambule Uredbe o nasljeđivanju. U prvom slučaju ostavitelj je zbog profesionalnih ili ekonomskih razloga otišao živjeti u inozemstvo radi zasnivanja radnog odnosa, ponekad i na duže vrijeme, ali je zadržao blisku i stabilnu vezu sa svojom državom podrijetla. Prema tome, moglo bi se i dalje smatrati da ostavitelj još uvijek ima svoje uobičajeno boravište u svojoj državi podrijetla, koja predstavlja

³⁴ *Ibid.* par. 56.

³⁵ Čl. 4. Uredbe o nasljeđivanju

³⁶ Bouček, V., Uobičajeno boravište u hrvatskom međunarodnom privatnom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 65., No. 6, 2015., str. 913.

³⁷ Zgrabljic Rotar, Hoško, *op.cit.* (bilj. 6), str. 209.

³⁸ Točka 23. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

³⁹ *Ibid.*

temeljno središte interesa njegove obitelji i mjesto u kome su se zbivala dešavanja vezana za njegov društveni život.⁴⁰ Iz navedenog se ističe da privatni i obiteljski odnosi ostavitelja u pravilu nadmašuju njegovu profesionalnu i ekonomsku sferu odnosa.⁴¹ Također, isto se može smatrati izuzetkom od kriterija navedenih u Preambuli Uredbe za utvrđivanje uobičajenog boravišta koji akcenat stavljaju na postojanje „bliske i stabilne veze između ostavitelja i države članice, a ne između njegove obitelji i države članice.“⁴² Drugi slučaj koji se navodi u t. 24. Preambule Uredbe odnosi se na ostavitelja koji je živio u nekoliko država naizmjenično ili ako je putovao iz jedne države u drugu a da se nije za stalno preselio u bilo koju od njih. Tada državljanstvo jedne od tih država ili činjenica da se glavna imovina nalazi u jednoj od tih država može imati prednost. Kako je navedeno u t. 24. Preambule, državljanstvo ili imovina mogli bi biti „poseban čimbenik u ukupnoj procjeni svih činjeničnih okolnosti.“

Ni u Republici Hrvatskoj nije bio definiran pojam uobičajeno boravište. No isto je promijenjeno donošenjem Zakona o međunarodnom privatnom⁴³ (dalje: ZMPP). Tako je hrvatski zakonodavac u čl. 5. ZMPP-a definirao uobičajeno boravište kao „mjesto u kojem fizička osoba pretežno živi bez obzira na to je li njezin boravak ili nastanjenje u tom mjestu registriran ili dozvoljen, a pri utvrđivanju istog treba osobito uzeti u obzir okolnosti osobne i poslovne prirode koje ukazuju na trajne veze osobe s tim mjestom ili njezinu namjeru da takve veze uspostavi.“ No, potrebno je napomenuti da navedena definicija neće biti primjenjiva u kontekstu europskih izvora, jer se tumačenje koncepta uobičajenoga boravišta u smislu europskih izvora tumači autonomno, a to bi značilo da će nacionalna tijela koncept uobičajenog boravišta morati tumačiti kako je to uvriježeno u praksi drugih ugovornica, odnosno u pogledu uredaba, kako ga tumači svojim odlukama Sud EU.⁴⁴

U slučaju da je uspostavljena opća nadležnost hrvatskih sudova, jer je ostaviteljevo posljednje uobičajeno boravište bilo u Republici Hrvatskoj, „mjesno nadležan će biti sud na čijem je području ostavitelj imao prebivalište, a ako nije imao prebivalište u Republici Hrvatskoj, onda će za ostavinski postupak biti nadležan sud na čijem je području ostavitelj imao boravište, odnosno ako nema ni prebivalište ni boravište u Republici Hrvatskoj, mjesno nadležan je sud na čijem se području nalazi pretežni dio ostavine u Republici Hrvatskoj“⁴⁵

⁴⁰ Točka 24. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

⁴¹ Zgrabljić Rotar, Hoško, *op.cit.* (bilj. 6), str. 220.

⁴² Cazorla González, Giobbi, Kramberger Škerl, Ruggeri, Winkler, *op. cit.* (bilj. 8), str. 93.

⁴³ Zakon o međunarodnom privatnom pravu NN br. 101/17

⁴⁴ Župan, M., Novi Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Hrvatska pravna revija, Vol. 18, No. 2, 2018, str. 4.

⁴⁵ Čl. 177 st. 1., st. 2., st. 3. ZN-a.

4.2. Sporazum o izboru suda

Pored pravila o općoj nadležnosti, Uredba o nasljeđivanju dopušta i prorogaciju nadležnosti, odnosno određivanje nadležnosti suda na temelju sporazuma stranaka, ali pod uvjetom da je ostavitelj izabrao mjerodavno pravo. „Ako je ostavitelj za uređenje svojeg nasljeđivanja izabrao pravo države članice sukladno čl. 22. Uredbe (znači pravo države čiji je državljanin u trenutku izbora ili u trenutku smrti), stranke na koje se to odnosi mogu se sporazumjeti da sud ili sudovi te države članice imaju isključivu nadležnost odlučivati o svim nasljednim stvarima.“⁴⁶ Zaključujemo da primjena navedene odredbe o prorogaciji, ovisi prvenstveno o činjenici da je ostavitelj prethodno izrazio svoju želju u pogledu prava koje bi se trebalo primijeniti kao mjerodavno, a tek onda je moguća suglasnost svih nasljednika odnosno sklapanje sporazuma o izboru suda.⁴⁷ Što se tiče stranaka na koje se odnosi sklapanje sporazuma o izboru suda, „trebat će odrediti, u svakom pojedinom slučaju, ovisno o pitanjima koja su uređena sporazumom o izboru suda, moraju li sporazum sklopiti sve stranke na koje se odnosi nasljeđivanje ili bi neke od njih mogle pristati na iznošenje konkretnog pitanja pred izabrani sud, ali samo ako odluka tog suda o tom pitanju ne bi utjecala na prava drugih stranaka iz nasljeđivanja.“⁴⁸

U slučaju da je ostavitelj bio državljanin treće države i izabrao njezino pravo kao mjerodavno, Uredba ne dopušta da se stranke odluče za nadležnost suda treće države, budući da ta država nije država članica. Primjerice ako je ostavitelj državljanin Bosne i Hercegovine ili Srbije, a ima odobren stalni boravak u Republici Hrvatskoj, u slučaju njegova nasljeđivanja primijenit će se pravilo o općoj nadležnosti Uredbe, te će sud Republike Hrvatske imati nadležnost odlučivati o cjelokupnom nasljeđivanju. Drugim riječima, ako bi ostavitelj izrazio svoju volju i odabrao pravo Srbije ili Bosne i Hercegovine, prorogacija nadležnosti ne bi bila moguća, tako da će sud u Republici Hrvatskoj ostati i dalje nadležan.

Da bi sporazum o izboru suda bio valjan, „treba biti sklopljen u pisanom obliku, te ga trebaju datirati i potpisati stranke na koje se odnosi, s tim da će se svako priopćenje elektroničkim sredstvima koja osiguravaju trajni zapis sporazuma smatra se jednakovrijednim pisanom obliku.“⁴⁹ Međutim, da bi se priopćenje elektroničkim sredstvima smatrala jednakim pisanom obliku, moraju zadovoljiti propisanu formu, a to znači da bi trebao postojati elektronički zapis, na temelju kojeg se s dovoljnim stupnjem sigurnosti, priopćenje u elektroničkom obliku može

⁴⁶ Čl. 5. st. 1. Uredbe o nasljeđivanju

⁴⁷ Aras Kramar, *op.cit.* (bilj. 1), str. 21.

⁴⁸ Točka 28. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

⁴⁹ Čl. 5. st. 2. Uredbe o nasljeđivanju

povezati s osobom koja ga je i dala.⁵⁰ Uredba o nasljeđivanju ništa ne propisuje o trenutku kada bi bilo potrebno sklopiti sporazum o izboru suda, stoga ga „stranke mogu sklopiti tijekom života ostavitelja ili nakon njegove smrti.“⁵¹

U slučaju kada nije sklopljen sporazum stranaka o izboru suda, a stranke se upuste u raspravljanje pred sudom države članice čije je pravo ostavitelj izabrao kao mjerodavno za nasljeđivanje, radit će se o tzv. prešutnoj prorogaciji.⁵² O prešutnoj prorogaciji Uredba o nasljeđivanju govori u odredbi o nadležnosti na temelju upuštanja te propisuje da, „ako se tijekom postupka pred sudom države članice koja izvršava nadležnost utvrdi da nisu sve stranke u postupku bile i stranke sporazuma o izboru suda, sud će nastaviti izvršavati nadležnost ako se stranke u postupku koje nisu bile stranke sporazuma upuste u postupak bez osporavanja nadležnosti suda.“⁵³ Međutim, ako stranke koje se naknadno upuste u postupak budu osporavale nadležnost suda, sud će odbiti nadležnost. U tom slučaju nadležni će biti sudovi države članice određeni prema posljednjem uobičajenom boravištu ostavitelja u trenutku smrti ili će se uspostaviti supsidijarna nadležnost.⁵⁴

Postoji diskrecijsko pravo suda države članice odbiti nadležnost, „ako smatra da su sudovi države članice izabranog prava u boljem položaju odlučivati o nasljeđivanju, a jedna od stranaka u postupku podnijela je zahtjev da se nadležnost odbije u korist sudova države članice čije je pravo mjerodavno.“⁵⁵ Prilikom odbijanja nadležnosti sud bi trebao uzeti u obzir „praktične okolnosti nasljeđivanja, poput uobičajenog boravišta stranaka i mjesta gdje se nalazi imovina.“⁵⁶ Funkcija pravila, prema kojem sud ima pravo odbiti nadležnost, u slučaju da je ostavitelj izabrao pravo za uređenje nasljeđivanja, bila bi da se održi temeljno pravilo Uredbe o usklađenosti mjerodavnog prava i nadležnog suda.⁵⁷ Kako Uredba o nasljeđivanju daje diskrecijsko pravo sudu da odbije nadležnost, tako ga i obvezuje kada je dužan odbiti nadležnost, a to je u slučaju ako su se stranke u postupku sporazumjele o prenošenju nadležnosti na sud ili sudove države članice čije je pravo izabrao ostavitelj.⁵⁸

⁵⁰ Cazorla González, Giobbi, Kramberger Škerl, Ruggeri, Winkler, *op. cit.* (bilj. 8), str. 95.

⁵¹ *Ibid.* str. 94.

⁵² Grubišić Đogić, N., *Nasljeđivanje u Europskoj Uniji – Uredba o nasljeđivanju broj 650/2012*, Odvjetnik 1-2, Zagreb, 2016., str. 19

⁵³ Čl. 9. st. 1. Uredbe o nasljeđivanju

⁵⁴ *Ibid.* st. 2.

⁵⁵ Čl. 6. t. (a) Uredbe o nasljeđivanju

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Poretti, *op.cit.* (bilj. 17) str. 569.

⁵⁸ Čl. 6. t. (b) Uredbe o nasljeđivanju

Zaključno, Ureda o nasljeđivanju u sljedećim slučajevima propisuje nadležnost sudova države članice čije je pravo ostavitelj izabrao kao mjerodavno: „ako je sud pred kojim je postupak prethodno pokrenut odbio nadležnost; ako su se stranke u postupku sporazumjele o prenošenju nadležnosti na sud ili sudove države članice; ako su stranke u postupku izričito prihvatile nadležnost suda pred kojim je postupak pokrenut i na kraju ako se stranke u postupku, koje nisu bile stranke sporazuma o izboru suda, upuste u postupak bez osporavanja nadležnosti suda.“⁵⁹

4.3. Supsidijarna nadležnost

Ako se opća nadležnost na temelju Uredbe o nasljeđivanju ne može uspostaviti jer ostavitelj nema uobičajeno boravište u državi članici primijenit će se pravilo o supsidijarnoj nadležnosti. „Ako se uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku smrti ne nalazi u državi članici, tj. nalazi se u trećoj državi, Uredbom je predviđena mogućnost uspostavljanja supsidijarne nadležnosti suda države članice u kojoj se nalazi imovina, pod uvjetom da je ostavitelj imao državljanstvo države članice u trenutku smrti ili ako je ostavitelj imao svoje prethodno uobičajeno boravište u toj državi članici, pod uvjetom da u trenutku kada je postupak pokrenut pred sudom nije proteklo više od pet godina od promjene tog uobičajenog boravišta.“⁶⁰ Navedene poveznice ostvarivanja supsidijarne nadležnosti propisane su „prema hijerarhijskom redu“⁶¹, što bi značilo da će prvenstvo imati sudovi države članice čiji je državljanin bio ostavitelj u trenutku smrti, a tek ako ne bi bilo te poveznice, uzet će se u obzir sudovi države članice prethodnog uobičajenog boravišta ostavitelja. Ako se na temelju navedenih poveznica ne bi mogla uspostaviti nadležnost nijednog suda države članice, sudovi države članice u kojoj se nalazi imovina ostavine i dalje će imati nadležnost odlučivati o toj imovini.⁶² Drugim riječima, sudovi države članice neće moći odlučivati o cjelokupnom nasljeđivanju, već samo o imovini koja se nalazi na području te države članice.⁶³ Može se primijetiti kako dolazi do odstupanja od glavne poveznice uobičajenog boravišta, a kao kriterij se uzima teritorij države članice na kojem se nalazi imovina, a sve to kako bi se osiguralo da se ostavinski postupak provede u jednoj od država članica, a ne u trećoj državi.⁶⁴ Iz smisla odredbi o supsidijarnoj

⁵⁹ Čl. 7. i čl. 9. st. 1. Uredbe o nasljeđivanju

⁶⁰ Čl. 10. st. 1. Uredbe o nasljeđivanju

⁶¹ Točka 30. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

⁶² Čl. 10. st. 2. Uredbe o nasljeđivanju

⁶³ Knol Radoja, K., „Odstupanja od načela jedinstva nasljeđivanja u Uredbi EU-a o nasljeđivanju, Pravni vjesnik Vol. 35, No. 2, 2019., str. 55.

⁶⁴ Poretti, *op.cit.* (bilj. 17), str. 570.

nadležnosti izvodi se da se nadležnost neće uspostaviti u državi članici ako se na njezinom području ne nalazi ostaviteljeva imovina, neovisno o tome što je ostavitelj imao državljanstvo ili uobičajeno boravište u državi članici.⁶⁵

Ako se nadležnost uspostavlja prema državljanstvu ili prethodnom uobičajenom boravištu ostavitelja, sudovi države članice u kojoj se nalazi imovina ostavine imaju nadležnost odlučivati o nasljeđivanju u cijelosti i tada govorimo tzv. potpunoj nadležnosti.⁶⁶ Dakle, nadležnost će se uspostaviti i u pogledu imovine ostavine koja se nalazi na teritoriju druge države članice ili na teritoriju treće države.⁶⁷ U ovom slučaju poštuje se načelo jedinstva nasljeđivanja koje je definirano u dvostrukom pogledu u Preambuli Uredbe o nasljeđivanju, što podrazumijeva s jedne strane primjenu jednog prava, bez obzira na vrstu imovine koja čini ostavinu i bez obzira na to je li imovina smještena u državi članici ili trećoj državi, a s druge strane osigurava povezanost prava koje uređuje nasljeđivanje i tijela koje je nadležno za odlučivanje o nasljeđivanju.⁶⁸ Međutim, ako se nadležnost ustanovljuje prema poveznici mjesta gdje se nalazi imovina ostavine, sudovi te države članice imaju nadležnost odlučivati samo i isključivo o toj imovini, a ne o cjelokupnoj imovini ostavine i to bi bila tzv. ograničena nadležnost.⁶⁹ Ovim rješenjem odstupa se od načela jedinstva ostavine, koje može dovesti do situacije da se pred nadležnim tijelima država članica vode odvojeni postupci o nasljeđivanju imovine koja se nalazi na njihovom teritoriju.⁷⁰

Kao što sud države članice koji je nadležan na temelju čl. 4. Uredbe o nasljeđivanju (pravilo o općoj nadležnosti) ima diskrecijsko pravo odbiti nadležnost, tako i sud države članice čija je nadležnost supsidijarna, ima mogućnost odbiti nadležnost sukladno čl. 6. t. (a) Uredbe. Uvjeti odbijanja nadležnosti također su jednaki i to su da je ostavitelj izabrao mjerodavno pravo države članice za uređenje svog nasljeđivanja, čiji je državljanin u trenutku smrti ili trenutku izbora, ako je jedna stranka u postupku podnijela zahtjev da se nadležnost odbije, te taj sud smatra da su sudovi države članice izabranog prava u boljem položaju odlučivati o nasljeđivanju.

4.4. *Forum necessitatis*

Uredba o nasljeđivanju predviđa *forum necessitatis*, tzv. sud nužne nadležnosti, kako bi se spriječile situacije u kojima bi došlo do uskrate pravosuđa. Naime, radi se o tome da će sudovi

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Aras Kramar, *op.cit.* (bilj. 1), str. 24.

⁶⁸ Točka 37. i 27. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

⁶⁹ Poretti, *op.cit.* (bilj. 17), str. 570.

⁷⁰ Aras Kramar, *op.cit.* (bilj. 1), str. 24.

države članice iznimno moći odlučivati o nasljeđivanju koje je blisko povezano s državom koja nije članica EU, dakle trećom državom.⁷¹ U slučaju da se nadležnost sudova država članica ne može uspostaviti prema pravilima o općoj nadležnosti, supsidijarnoj nadležnosti ili kada nema sporazuma o izboru suda, „sudovi države članice, u iznimnim slučajevima, mogu odlučivati o nasljeđivanju ako u trećoj državi s kojom je slučaj usko povezan postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili postupak u trećoj državi nije moguć, te slučaj mora u dovoljnoj mjeri biti povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak.“⁷² Uvjet povezanosti predmeta u dovoljnoj mjeri može se smatrati zadovoljenim ako bi ostavitelj „imao državljanstvo ili prethodno uobičajeno boravište u državi članici.“⁷³ Postupak je nemoguće ili nerazumno provesti u trećoj državi, npr. u slučaju rata, prirodnih katastrofa, političkog progona ili obustave rada pravosuđa.⁷⁴ U slučaju da je predmet u dovoljnoj mjeri povezan s Republikom Hrvatskom kao državom članicom, za ostavinski postupak mjesno je nadležan sud na čijem je području ostavitelj imao prebivalište, odnosno u nedostatku istog boravište, a ako ostavitelj u trenutku smrti nije imao ni prebivalište ni boravište i uz to se nijedan dio ostavine ne nalazi u Republici Hrvatskoj, mjesno je nadležan sud prema mjestu gdje je ostavitelj upisan u knjigu državljana.⁷⁵

4.5. Ispitivanje nadležnosti

Prema Uredbi o nasljeđivanju uspostavljen je tzv. „piramidalni sustav ocjenjivanja nadležnosti.“ To bi značilo da sud ispituje svoju nadležnost na način, „da ako utvrdi da nije nadležan prema prethodno uspostavljenom kriteriju, ispitat će dalje svoju nadležnost prema sljedećem kriteriju koji je naveden u odredbama Uredbe.“⁷⁶ Sustav međunarodne sudske nadležnosti za nasljeđivanje temelji se na kriterijima koji su objektivni (posljednje uobičajeno boravište ostavitelja, postojanje imovine ostavine u državi članici) i subjektivni (izbor suda koji je na zainteresiranim strankama i prihvaćanje stranaka u postupku sudske nadležnosti). Kao što je već navedeno, opća poveznica, odnosno primarni kriterij prema Uredbi jeste uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku njegove smrti koji se primjenjuje u svim državama članicama. Sud će, primjenjujući kriterij uobičajenog boravišta ostavitelja, ispitati ujedno i svoju i nadležnost ostalih država članica i ukoliko utvrdi da je nadležan prema općem kriteriju

⁷¹ Cazorla González, Giobbi, Kramberger Škerl, Ruggeri, Winkler, *op. cit.* (bilj. 8), str. 97.

⁷² Čl. 11. Uredbe o nasljeđivanju

⁷³ Aras Kramar, *op.cit.* (bilj. 1), str. 25.

⁷⁴ Dutta, *op.cit.* (bilj. 4), str. 12.

⁷⁵ Čl. 177. st. 1, st. 2., st. 3., st. 4. ZN-a.

⁷⁶ Grubišić Đogić, *op.cit.* (bilj. 53) str. 17.

nadležnosti ili da je nadležan sud druge države članice, ispitivanje nadležnosti prema daljnjim kriterijumima postaje nepotrebno.⁷⁷ Međutim, ukoliko sud prilikom ispitivanja nadležnosti utvrdi da prema pravilu pravilu o općoj nadležnosti neće biti nadležan niti jedan sud države članice, za ocjenu nadležnosti postaje relevantan tzv. supsidijarni kriterij prema čl. 10. st. 1. Uredbe, a to će biti državljanstvo ostavitelja ili njegovo prethodno uobičajeno boravište posljednjih pet godina prije njegove smrti. Tek ako prema supsidijarnom kriteriju ne postoji nadležnost neke od država članica, za određivanje nadležnosti uzet će se u obzir mjesto gdje se nalazi imovina ostavitelja u trenutku njegove smrti. Dakle, sud zapravo ispituje svoju nadležnost prema kriteriju mjesta gdje se nalazi imovina tek ako je uvidio da ne postoji nadležnost sudova država članica prema čl. 4. (opća nadležnost) ni prema čl. 10. st. 1. (supsidijarna nadležnost) Uredbe.⁷⁸ Također, sud je dužan uzeti u obzir postojanje sporazuma o izboru suda, te će odbiti nadležnost uspostavljenu temeljem čl. 4. ili čl. 10. Uredbe ako su se stranke u postupku sporazumjele o prenošenju nadležnosti na sud države članice izabranog prava kao isključivo nadležnog za odlučivanje o svim nasljednim stvarima.⁷⁹ Isto tako ako stranke u postupku, koje nisu bile stranke sporazuma o izboru suda, ne prihvate nadležnost suda uspostavljenu na temelju sporazuma, sud je dužan odbiti nadležnost.⁸⁰ U tom slučaju o nasljeđivanju će odlučivati sudovi koji imaju nadležnost prema čl. 4. ili čl. 10. Uredbe. „U slučaju da se se pred sudom države članice pokrene postupak o nasljednoj stvari za koji taj sud nije nadležan prema Uredbi, sud se po službenoj dužnosti proglašava nenadležnim.“⁸¹

5. Ograničenje postupka pred sudom države članice

Prema čl. 12. st.1. Uredbe o nasljeđivanju „sud može odlučiti, na zahtjev jedne od stranaka, da neće odlučivati o nekom dijelu imovine koja se nalazi u trećoj državi, ako se može očekivati da njegova odluka u pogledu tog dijela imovine neće biti priznata i, prema potrebi, proglašena izvršivom u toj trećoj državi.“ Na osnovu formulacije navedene odredbe Uredbe možemo primjetiti da, iako se radi o dijelu Uredbe posvećenom nadležnosti, predmet ograničenja u čl. 12. st. 1. nije nadležnost suda države članice, već se ograničenje odnosi na predmet postupka pred sudom, jer dio imovine koji se nalazi u trećoj državi neće biti podvrgnut odluci suda države

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ Čl. 6 t. (b) Uredbe o nasljeđivanju

⁸⁰ *Ibid.* čl. 9. st. 2.

⁸¹ *Ibid.* čl. 15.

članice.⁸² Sudovi države članice ostaju i tada nadležni za odlučivanje o imovini koja se nalazi u trećoj državi, ali mogu izabrati da to ne čine.⁸³ Stoga, ograničenje nije obligatorno, nego je prepušteno diskrecijskoj ocjeni suda.⁸⁴

Bitno je istaknuti da do ograničenja postupka pred sudom države članice dolazi samo kada je nadležnost zasnovana za raspravljanje cjelokupne ostavine, bez obzira na to što se neki njezin dio nalazi u trećoj državi.⁸⁵ Do zasnivanja ovakve nadležnosti može doći primjenom osnovnog pravila o nadležnosti iz čl. 4. Uredbe ili primjenom odredbe o supsidijarnoj nadležnosti o čl. 10. st. 1. Uredbe. Navedeno bi značilo da se čl. 12. ne može primjeniti ako su se ispunili uvjeti za primjenu čl. 10. st. 2. Uredbe, odnosno za zasnivanje nadležnosti suda države članice samo za dio imovine ostavine koji se u njoj nalazi, a ne i za onaj dio koji se nalazi u drugoj državi članici ili trećoj državi.⁸⁶

Kada govorimo o primjeni čl. 12. kada se nadležnost suda države članice temelji na sporazumu stranaka o izboru suda postoje dva gledišta. Prema prvom, s obzirom na činjenicu da sud razmatra potrebu za primjenom čl. 12. samo na zahtjev stranaka, moglo bi se smatrati da bi primjena navedenog članka u slučaju prorogacije nadležnosti bila nelogična, jer se smatra da su stranke imale već prilikom prorogacije nadležnosti mogućnost da o ovome odluče. Imajući ovo u vidu njihov propust da sporazumom o izboru suda reguliraju ovo pitanje, to bi se tumačilo kao prešutno odricanje od prava da zahtijevaju od nadležnog suda da ograniči svoju nadležnost za raspravljanje dijela ostavine koji se nalazi u trećoj državi.⁸⁷ Međutim, drugo mišljenje, koje je više zastupljeno, smatra da bi to bilo prestrogo i da bi trebalo dozvoliti strankama pozivanje na primjenu čl. 12., ako bi do trenutka upuštanja u meritum stvari saznale da odluka suda države članice neće biti priznata u trećoj državi.⁸⁸ Pozivanje stranaka na čl. 12. spriječava pozitivni sukob nadležnosti između sudova države članice i treće države, što je ne samo u javnom interesu, već i u interesu samih stranaka.

⁸² Đorđević S., Some remarks on prevention and resolution of positive jurisdiction conflicts between croatian (member state) and serbian courts in crossborder succession cases-from croatian (EU) and serbian point of view, *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera, Osijek*, Vol 36. No. 2, 2020., str. 31.

⁸³ Knol Radoja, *op.cit.* (bilj. 65) str. 59.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Čekrić, V., Ograničenje predmeta postupka za raspravljanje zaostavštine pred sudom države članice-primena čl. 12. EU Uredbe o nasljeđivanju, *Forum 1, Sveska 1-2, Univerzitet u Kragujevcu*, 2020., str. 48.

⁸⁶ Panopoulos, G., Limitation of Proceedings under Article 12 Successions Regulation (2012) An Impossible Codification of the Improbable, *Elte Law Journal*, Vol. 2015, No. 2, 2015. str. 101.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ Đorđević, *op.cit.* (bilj. 84) str. 32.

Da bi se navedena odredba čl. 12. st. 1. Uredbe mogla primjeniti, mora biti ispunjen uvjet da ostavitelj ima imovinu koja se nalazi izvan EU-a, tj. u trećoj državi. Prilikom određivanja nalazi li se određena imovina u državi članici ili trećoj državi ističe se potreba za autonomnom kvalifikacijom prema europskim standardima, uzimajući u obzir tumačenja nacionalnih prava država članica.⁸⁹ Drugim riječima, određivanje mjesta imovine u ovom slučaju trebalo bi vršiti neovisno od nacionalnog prava država članica, kako bi se stvorili univerzalni pravni pojmovi koji će se dosljedno primjenjivati u svim državama članicama. Na taj način bi se se izbjegla situacija u kojoj, zbog primjene različitih kriterija, različite države članice smatraju da se određena stvar nalazi na njihovoj teritoriji.⁹⁰ Ipak, postoji i stajalište prema kojem bi sud države članice trebao uzeti u obzir pravo treće države kako bi odredio koji dio imovine ostavine je smješten na teritoriju treće države.⁹¹ No, navedeno stajalište smatra se neprihvatljivim, jer bi dovelo do različitih tumačenja prema kojima bi se jedan dio imovine istovremeno nalazio i u trećoj državi i u državi članici.⁹²

Nadalje, prema čl. 12. st. 1. Uredbe sud se ne može na vlastitu inicijativu izjasniti da neće donijeti odluku o nekom dijelu imovine, već je isto moguće inicirati samo na zahtjev jedne od stranaka i to najčešće u formi prigovora.⁹³ Sam trenutak do kojeg se prigovor mora podnijeti ovisi o mogućnosti spoznaje razloga za odbijanje priznanja odluke suda države članice od strane treće države, što će ovisiti od vrste takvog razloga.⁹⁴ Iako ne postoji jasno određeno pravilo o relevantnom trenutku za podnošenje prigovora, moglo bi se dozvoliti strankama u ostavinskom postupku pravo da podnesu prigovor za ograničenje predmeta postupka prema čl. 12. st. 1. Uredbe do upuštanja u meritum raspravljanja ostavine.⁹⁵ U pogledu ovog uvjeta postoje određene dvojbe. Tako se smatra da ako bi se primjena čl. 12. st. 1. odnosila samo na nepokretnu imovinu lociranu u trećoj državi, njegova primjena ne bi trebala ovisiti o zahtjevu neke od stranaka.⁹⁶ Ovo se može obrazložiti činjenicom da je nadležnost glede nekretnina isključiva i sud na nju treba paziti po službenoj dužnosti, što znači da uloga bilo koje stranke u sporu nema nikakvu važnost i utjecaj na nadležnost suda.⁹⁷ Da bi se ostvarili ciljevi utemeljeni čl. 12. st. 1. Uredbe, kao što je koordinacija pravnih poredaka između država članica, te država članica i

⁸⁹ Čekrlić, *op.cit.* (bilj. 87) str. 51.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*

⁹² Panopoulos, *op.cit.* (bilj. 88) str. 102.

⁹³ Čekrlić, *op.cit.* (bilj. 87) str. 52.

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.* str. 53.

⁹⁶ Panopoulos, *op.cit.* (bilj. 88) str. 104.

⁹⁷ *Ibid.*

trećih država, onda bi bilo za očekivati rješenje kojim se nameće obveza sudu države članice da po službenoj dužnosti utvrđuje tumačenje prava treće države povodom priznanja njegovih odluka u toj državi.⁹⁸ Kao posljedica nepriznavanja odluke suda države članice u trećoj državi, vodit će se novi ostavinski postupak za raspravljanje dijela ostavine pred sudom treće države, što može dovesti do postojanja različitih odluka o istoj stvari, stvarajući pri tome ozbiljnu pravnu nesigurnost.⁹⁹ S druge strane može se postaviti pitanje koliko bi zapravo bilo učinkovito i ekonomično da sud države članice po službenoj dužnosti utvrđuje postojanje isključive nadležnosti suda treće države kao razloga nepriznavanja njegove odluke u trećoj državi. Ipak, može se smatrati da bi bilo jednostavnije, učinkovitije i samim tim brže da zainteresirane stranke utvrđuju razlog nepriznavanja odluke suda države članice u trećoj državi, na način da angažiraju stručna tijela koja će im pomoći prilikom tog utvrđivanja. Da bi izbjegli nepotrebne troškove i postupke, nasljednici mogu unaprijed zahtijevati da sud države članice koji je nadležan odlučivati o cjelokupnom nasljeđivanju, ne odlučuje o imovini koja se nalazi u trećoj državi. Treba spomenuti i da je sud države članice ovlašten raspravljati i odlučivati o cjelokupnoj ostavini i pri tome se poštuje načelo jedinstva ostavine, na kome se i zasniva sama Uredba o nasljeđivanju. Stoga, sud države članice ne bi ni trebao na vlastitu inicijativu odlučiti da neće raspravljati i donijeti odluku o nekom dijelu imovine ako je isti smješten u trećoj državi, koja možda ne bi priznala njegovu odluku. Dakle, na sudu države članice je da donese odluku o nasljeđivanju cjelokupne imovine bez obzira gdje se ona nalazila, a svakoj od zainteresiranih stranaka treba biti prepušteno da odluči da li će odluku donesenu u državi članici moći koristiti u trećoj državi, odnosno da uputi zahtjev sudu države članice da ne odlučuje o dijelu imovine u trećoj državi, a na sudu ostaje hoće li uvažiti njezin zahtjev.

Nadalje može se dogoditi da sud države članice odbije zahtjev stranke o ograničenju postupka, jer je iz čl. 12. vidljivo da se radi o diskrecijskom pravu suda, a ne obvezi. Hipotetički gledano sud države članice ipak može odlučiti da će raspravljati o nekom dijelu imovine koja se nalazi u trećoj državi, usprkos zahtjevu stranke da to ne čini, ako bi sud države članice koji odlučuje o tom zahtjevu bio npr. upoznat sa sudskom praksom suda u trećoj državi i da je treća država priznavala odluke suda država članica čak i ako se radilo o nepokretnoj imovini.

Osnovna svrha čl. 12. st. 1. Uredbe jeste odbijanje donošenja odluke, ako ista neće biti priznata u trećoj državi. Pritom, zakonodavac ne propisuje izričito koje su to okolnosti u kojima se odluka suda države članice neće priznati u trećoj državi, već je sudu ostavljena sloboda u

⁹⁸ Čekrlić, *op.cit.* (bilj. 87) str. 52.

⁹⁹ *Ibid.* str. 47.

pogledu procjene okolnosti konkretnog slučaja koje opravdavaju primjenu čl. 12. st.1. Uredbe.¹⁰⁰ Kao glavni razlog nepriznavanja odluke suda države članice navodi se činjenica da treća država priznaje samo vlastite sudove kao isključivo nadležne za odlučivanje o nasljednopravnom predmetu koji se odnosi na nepokretnu imovinu koja se nalazi na njezinu teritoriju.¹⁰¹ To znači da bi sud države članice trebao uvijek odustati od odlučivanja u pogledu nepokretnog dijela imovine koji se nalazi na teritoriju treće države ako, na zahtjev bilo koje stranke, utvrdi da pravo treće države propisuje isključivu nadležnost svojih sudova za odlučivanje o nepokretnoj imovini, te da, posljedično, odbija priznanje odlukama sudova drugih država koje su donesene u pogledu iste stvari.¹⁰² Međutim, problem se može pojaviti kada stranke ne podnesu zahtjev za ograničenjem postupka pred nadležnim sudom države članice, jer sud države članice nije dužan po službenoj dužnosti utvrditi kriterijume za nepriznavanje njegove odluke u trećoj državi, što dovodi do toga da očigledan razlog za odbijanje priznanja odluke suda države članice od strane suda treće države ostane ignoriran.¹⁰³

Kao jedan od kriterija za procjenu priznanja odluke u trećoj državi navodi se usklađenost odluke suda države članice s javnim poretkom treće države. Kao primjer može se navesti situacija kada sud države članice odlučuje o dijelu imovine koja se nalazi u trećoj državi koja treba biti dodijeljena preživjelom istospolnom bračnom drugu/partneru ostavitelja, ako je jasno da pravo treće države u kojoj se nalazi dio imovine ne priznaje istospolne brakove, stoga bi navedena odluka suda države članice možebitno bila u suprotnosti s javnim poretkom treće države.¹⁰⁴

Primjena čl. 12. Uredbe nije formalno onemogućena u slučajevima u kojima bi sud države članice utvrdio nužnu nadležnost za odlučivanje o imovini smještenoj u trećoj državi, ako su svi drugi uvjeti ispunjeni.¹⁰⁵ Međutim, postoje mišljenja da se čl. 12. st. 1. ne može primijeniti u slučaju *forum necessitatis*, jer odredbom čl. 11. zakonodavac pokušava izbjeći uskratu pravosuđa, gdje strankama ne bi bilo omogućeno da traže efektivnu zaštitu svojih prava i interesa u trećoj državi.¹⁰⁶ U takvim okolnostima bilo bi nespojivo s glavnim ciljem uspostavljanja nužne nadležnosti da sud države članice, primjenom čl. 12., prepusti donošenje odluke o dijelu imovine sudu treće države u kojoj se taj dio nalazi, a pred kojim bi bilo

¹⁰⁰ *Ibid.* str. 48.

¹⁰¹ Panopoulos, *op.cit.* (bilj. 88) str. 104.

¹⁰² Čekrić, *op.cit.* (bilj. 87) str. 54.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ Čekrić, *op.cit.* (bilj. 87) str. 56.

¹⁰⁵ Đorđević, *op.cit.* (bilj. 84) str. 32.

¹⁰⁶ Čekrić, *op.cit.* (bilj. 87) str. 50.

nemoguće pokrenuti ostavinski postupak.¹⁰⁷ Nadalje, odredba čl. 11. dopušta sudu države članice da odredi opseg svoje nadležnosti, što podrazumijeva da sud države članice treba ispitati hoće li njegova odluka o imovini koja se nalazi u trećoj državi biti priznata u toj trećoj državi.¹⁰⁸ Stoga, ključni uvjet za primjenu čl. 12. st.1., tj. nepriznavanje odluke suda države članice u trećoj državi, treba uzeti u obzir i prije tj. u slučaju uspostavljanja nužne nadležnosti prema čl. 11., a ne naknadno kroz pozivanje na primjenu čl. 12. st. 1. Uredbe, jer sud neće ni zasnovati nužnu nadležnost za odlučivanje o dijelu imovine smještenoj u trećoj državi ako njegova odluka ne bi ni bila priznata u istoj.¹⁰⁹

Odredbom o ograničenju postupka Uredba o nasljeđivanju dobila je instrument koji će upućivati sud države članice da prilikom donošenja odluke o imovini ostavine obrati pažnju i uvaži stav treće države u kojoj ta odluka treba biti priznata i ovršena i da nastavi svoj pravni život.¹¹⁰ Navedeno pravilo čl. 12. st. 1. postavljeno je i kako bi se osiguralo da se nadležnost sudova država članica ne vrši uzalud, ali ipak može dovesti do fragmentacije parnice glede nasljeđivanja, odnosno odnosno do odstupanja od načela jedinstva ostavine, jer sud države članice koji vodi postupak može odlučiti da neće donositi odluku o nekom dijelu imovine.¹¹¹ Na ovaj način je Uredbom predviđena mogućnost ograničenja postupka pred sudom države članice onda kada bi stroga primjena pravila na kojima počiva načelo jedinstva ostavine mogla dovesti u pitanje princip koordinacije između pravnih poredaka države članice i trećih država.¹¹²

S obzirom na to da Republika Hrvatska graniči s Bosnom i Hercegovinom i Srbijom, dolazi do čestih situacija nasljeđivanja s prekograničnim elementom koji uključuje treće države, te se ističe važnost informiranja stranaka o mogućnosti odlučivanja o imovini koja se nalazi u trećoj državi, uz rizik da takva odluka neće biti priznata i ovršena u trećoj državi.¹¹³ Ukoliko se radi o nepokretnoj imovini, treća država (kao što su BiH i Srbija) u tom dijelu neće priznati odluku o nasljeđivanju, jer svoje sudove smatra isključivo nadležnim, stoga će nasljednici trebati pokrenuti ostavinski postupak u trećoj državi u pogledu te nekretnine. Sama svrha čl. 12. možemo reći da je spriječavanje vođenja više ostavinskih postupaka o istoj stvari, jer bi to za zainteresirane stranke prouzročilo dodatne i bespotrebne troškove.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Đorđević, *op.cit.* (bilj. 84) str. 32.

¹⁰⁹ Panopoulos, *op.cit.* (bilj. 88) str. 101.

¹¹⁰ Čekrlić, *op.cit.* (bilj. 87) str. 61.

¹¹¹ Marongiu Buonaiuti, F., The EU Succession Regulation and third country courts, *Journal of Private International Law*, Vol. 12, No. 3., 2016., str. 562-563.

¹¹² Čekrlić, *op.cit.* (bilj. 87) str. 47.

¹¹³ Aras Kramar, *op.cit.* (bilj. 18) str. 98-99.

6. Pokretanje i vođenje postupka

U pogledu pokretanja postupka Uredbom o nasljeđivanju određeno je da se postupak smatra pokrenutim „u trenutku u kojemu je pismeno kojim se pokreće postupak, ili jednakovrijedno pismeno, predano sudu, pod uvjetom da osoba koja pokreće postupak nije nakon toga propustila poduzeti radnje koje je morala poduzeti u vezi s dostavom pismena suprotnoj stranci.“¹¹⁴ Nadalje, smatra se da je postupak pokrenut „ako pismeno mora biti dostavljeno prije njegova podnošenja sudu, u trenutku u kojemu ga je primilo tijelo ovlašteno za dostavu, ali pod uvjetom da osoba koja pokreće postupak nije nakon toga propustila poduzeti radnje koje je morala poduzeti kako bi pismeno bilo predano sudu i konačno u trenutku kada je donesena odluka suda o pokretanju postupka, ako postupak pokreće sud po službenoj dužnosti, ili ako takva odluka nije nužna, u trenutku kada je sud zabilježio slučaj.“¹¹⁵

Sud pred kojim je pokrenut postupak ponajprije treba ocijeniti, odnosno ispitati svoju nadležnost. „Ako bi se pokrenuo postupak pred sudom države članice koji nije nadležan u skladu s ovom Uredbom, pokrene postupak o nasljednoj stvari za koji taj sud u skladu s ovom Uredbom nije nadležan, sud će se po službenoj dužnosti proglasiti nenadležnim.“¹¹⁶ Nakon što utvrdi svoju nadležnost, sud treba ispitati dopustivost podnesenog zahtjeva. Uredba o nasljeđivanju tako propisuje da se ispitivanje dopustivosti odnosi na to da će „nadležni sud zastati s postupkom sve dok se ne dokaže da je tuženiku pravodobno dostavljeno pismeno o pokretanju postupka, ili jednakovrijedno pismeno, tako da je mogao pripremiti svoju obranu ili da su u tom smislu poduzete sve potrebne.“¹¹⁷ Nadalje postavljen je uvjet da se treba raditi o „tuženiku koji ima uobičajeno boravište u državi koja nije članica, u kojoj je pokrenut postupak i da se tuženik u isti nije upustio.“¹¹⁸ No, ako pismeno o pokretanju postupka ili jednakovrijedno pismeno mora biti poslano iz jedne države članice u drugu, primijenit će se odredba čl. 19. Uredbe (EZ) br. 1393/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o dostavi u državama članicama sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima.¹¹⁹¹²⁰ Prema čl. 19. st. 1. Uredba br. 1393/2007 propisuje da „presuda neće biti izrečena sve dok se ne utvrdi da je pismeno dostavljeno na način propisan unutarnjim pravom države

¹¹⁴ Čl. 14. t. (a) Uredbe o nasljeđivanju

¹¹⁵ Čl. 14. t. (b) i t. (c) Uredbe o nasljeđivanju

¹¹⁶ Čl. 15. Uredbe o nasljeđivanju

¹¹⁷ Čl. 16. st. 1. Uredbe o nasljeđivanju

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ Čl. 16. st. 2. Uredbe o nasljeđivanju

¹²⁰ Uredba (EZ) br. 1393/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o dostavi, u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima (“dostava pismena”), i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1348/2000, OJ L 324, 10. prosinca 2007., Službeni list EU L 324/79, 10. prosinac 2007.,

članice primateljice za dostavu pismena u domaćim postupcima protiv osoba koje se nalaze na njezinu državnom području; ili da je pismeno zaista uručeno tuženiku ili dostavljeno na njegovo boravište nekim drugim načinom koji je predviđen u ovoj Uredbi, a u oba slučaja trebat će dokazati da je uručenje ili dostava obavljena tako pravovremeno kako bi tuženik mogao pripremiti svoju obranu.“ Ako ne bi bila primjenjiva spomenuta odredba Uredbe br. 1393/2007, primjenjuje se članak 15. Haške konvencije od 15. studenoga 1965. o dostavi u inozemstvo sudskih i izvansudskih pismena u građanskim i trgovačkim stvarima.¹²¹

Koordinacija nadležnosti država članica u slučaju litispendencije omogućena je Uredbom o nasljeđivanju.¹²² Pravilo o litispendenciji primjenjuje se ako se isti slučaj nasljeđivanja iznese pred različitim sudovima u različitim državama članicama, jer za vrijeme trajanja postupka u identičnoj stvari ne može se pokrenuti i voditi drugi sudski postupak.¹²³ Pravilom o litispendenciji tako će se odrediti koji će se sud na kraju baviti slučajem nasljeđivanja.¹²⁴ Dakle, „ako se pred sudovima različitih država članica vode postupci o istom predmetu u kojima sudjeluju iste stranke, svi sudovi osim onog pred kojim je prvo započet postupak zastaju sa postupcima, po službenoj dužnosti, sve dok se ne utvrdi nadležnost suda koji je prvi započeo postupak.“¹²⁵ „Kad se utvrdi nadležnost suda koji je prvi započeo postupak, svi ostali sudovi proglasit će se nenadležnima u korist tog suda.“¹²⁶ Iz navedenih odredaba proizlazi da Uredba o nasljeđivanju propisuje samo litispendenciju koja se odnosi na države članice, a ne na treće države. Ako bi pred sudom treće države bio pokrenut postupak u istoj stvari između istih stranaka, primijenit će se odredbe te države o litispendenciji.¹²⁷ Tako ZMPP propisuje „ako je pred sudom države koja nije članica Europske unije o istom predmetu između istih stranaka ranije pokrenut postupak, sud Republike Hrvatske prekinut će postupak dok strani sud ne donese odluku, osim ako se ne može očekivati da će strani sud u razumnom roku donijeti odluku podobnu za priznanje i ovrhu u Republici Hrvatskoj.“¹²⁸

Budući da se nasljednim stvarima u nekim državama članicama mogu baviti nesudska tijela, poput javnih bilježnika, koje ne obvezuju pravila o nadležnosti po ovoj Uredbi, ne može se

¹²¹ Čl. 16. st. 3. Uredbe o nasljeđivanju

¹²² Cazorla González, Giobbi, Kramberger Škerl, Ruggeri, Winkler, *op. cit.* (bilj. 8), str. 97

¹²³ Točka 35. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ Čl. 17. st. 1. Uredbe o nasljeđivanju

¹²⁶ *Ibid.* st. 2.

¹²⁷ Bajan, A.; Marić, I., Nadležnost za raspravljanje ostavine u pravu Europske unije uz osvrt na sudsku praksu, Paragraf: časopis za pravna i društvena pitanja Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Vol. 3., No. 1, 2019. str. 25

¹²⁸ Čl. 60. st. 1. ZMPP-a

isključiti mogućnost da će se možda u različitim državama članicama istodobno pokrenuti sporazumna izvansudska nagodba i sudski postupak koji se odnosi na isto nasljeđivanje ili dvije sporazumne izvansudske nagodbe o istom nasljeđivanju.¹²⁹ U takvom slučaju stranke u postupku trebale bi se međusobno sporazumjeti kako će postupiti, kada utvrde da se vode istodobni postupci, a ako se ne bi mogle sporazumjeti, sud koji ima nadležnost prema Uredbi trebao bi odlučiti o nasljeđivanju.¹³⁰ Nadalje problem se može istaknuti u činjenici da javni bilježnici u RH tek na ročištu, uz prisutnost nasljednika, mogu utvrditi radi li se o nasljednopravnoj stvari s prekograničnim obilježjem. Razlog tomu jeste što javni bilježnik kao povjerenik suda dobije spis koji sadrži samo smrtovnicu na temelju koje nije moguće utvrditi ostaviteljevo uobičajeno boravište, a samim tim ni njegovu imovinu koja bi činila ostavinu.¹³¹ Ako se zainteresirane stranke ne bi odazvale pozivu za ostavinsku raspravu, javni bilježnik neće moći sa sigurnošću znati da li se postupak vodi ili je već proveden u nekoj drugoj državi članici.¹³² Dakle, javni bilježnik može samo preko izjava zainteresiranih stranaka tj. nasljednika utvrditi postoji li dvostruka litispendencija, odnosno je li već pokrenut ostavinski postupak u drugoj državi.¹³³ Stoga se smatra da bi trebalo uspostaviti jedinstveni upisnik ili registar ostavinskih postupaka na području Europske unije, kako bi sudovi odnosno javni bilježnici kao povjerenici suda mogli pratiti i utvrditi da li je u nekoj drugoj državi članici pokrenut postupak u istom predmetu između istih stranaka.¹³⁴

Uredba o nasljeđivanju propisuje i koordinaciju nadležnosti između država članica i u slučaju kada postoje povezani predmeti.¹³⁵ Uredba definira povezane predmete „kao one među kojima postoji toliko bliska veza da postoji interes da se odvijaju zajedno i da bude donesena jedna odluka, kako bi se izbjegla opasnost donošenja nepomirljivih odluka zbog vođenja odvojenih postupaka.“¹³⁶ „Ako se povezani postupci vode pred sudovima različitih država članica, svi sudovi, osim onog pred kojim je započet prvi postupak, mogu zastati s postupkom.“¹³⁷ Dakle, smatra se da ti sudovi imaju diskrecijsko pravo zastati s postupkom sve dok ne dobiju informaciju o ishodu postupka na temelju odluke suda pred kojim je započeo prvi

¹²⁹ Točka 36. Preambule Uredbe o nasljeđivanju

¹³⁰ *Ibid.*

¹³¹ Aras Kramar, *op.cit.* (bilj. 18) str. 105

¹³² *Ibid.*

¹³³ Hoblaj, H., Javni bilježnici i usporedna primjena Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, Javni bilježnik, Vol. 24, No. 47, 2020. str. 90.

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ Cazorla González, Giobbi, Kramberger Škerl, Ruggeri, Winkler, *op. cit.* (bilj. 7), str. 97

¹³⁶ Čl. 18. st. 3. Uredbe o nasljeđivanju

¹³⁷ Čl. 18. st. 1. Uredbe o nasljeđivanju

postupak.¹³⁸ Ako su povezani postupci u tijeku pred prvostupanjskim sudovima, „svi sudovi mogu, osim suda pred kojim je pokrenut prvi postupak, na zahtjev jedne od stranaka, izjaviti da nisu nadležni ako sud pred kojim je pokrenut prvi postupak ima nadležnost nad stvarima o kojima je riječ i ako njegovo pravo omogućava spajanje postupaka.“¹³⁹

7. Zaključak

Uklanjanju zapreka slobodi kretanju osoba, kao jednoj od temeljnih vrijednosti na kojima se zasniva EU, a koje su bile suočene s određenim izazovima prilikom nasljeđivanja s prekograničnim elementom, doprinijela je Uredba o nasljeđivanju. Uredba o nasljeđivanju predstavlja važan pravni instrument EU-a u kojem su kodificirana pravila međunarodnog privatnog prava koja se tiču nasljednih odnosa.

Što se tiče međunarodne nadležnosti, kao jednog od najvažnijih instituta međunarodnog privatnog prava, Uredba o nasljeđivanju kao opće međunarodno nadležne sudove navodi sudove uobičajenog boravišta ostavitelja u trenutku njegove smrti. Dakle, uobičajeno boravište je temeljna poveznica prema Uredbi o nasljeđivanju za određivanje nadležnosti, ali i mjerodavnog prava, pa se može reći da Uredba predstavlja dokaz kako je uobičajeno boravište kao poveznica počelo zamjenjivati pomalo tradicionalne poveznice prebivalište i državljanstvo. Iako pojam uobičajeno boravište nije definiran Uredbom o nasljeđivanju, u Preambuli Uredbe navedeni su kriteriji koja nadležna tijela trebaju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja uobičajenog boravišta ostavitelja.

Ako se opće pravilo za određivanje nadležnosti ne bi moglo primijeniti, Uredba propisuje još jedno temeljno pravilo, a to je uspostavljanje supsidijarne nadležnosti. Dakle, kada ostavitelj nije imao uobičajeno boravište u trenutku smrti u državi članici, može se uspostaviti supsidijarna nadležnost suda države članice u kojoj se nalazi imovina, pod uvjetom da je ostavitelj imao državljanstvo države članice u trenutku smrti ili ako je ostavitelj imao svoje prethodno uobičajeno boravište u toj državi članici, pod uvjetom da u trenutku kada je postupak pokrenut pred sudom nije proteklo više od pet godina od promjene tog uobičajenog boravišta. Ako se na temelju navedenih poveznica ne bi mogla uspostaviti nadležnost nijednog suda države članice, sudovi države članice u kojoj se nalazi imovina ostavine i dalje će imati nadležnost odlučivati o toj imovini. U tom slučaju dolazi do odstupanja od načela jedinstva

¹³⁸ Cazorla González, Giobbi, Kramberger Škerl, Ruggeri, Winkler, *op. cit.* (bilj. 7), str. 98.

¹³⁹ Čl. 18. st. 2. Uredbe o nasljeđivanju

ostavine, jer sudovi države članice neće moći odlučivati o cjelokupnom nasljeđivanju, već samo o imovini koja se nalazi na području te države članice.

Uredba dopušta nasljednicima slobodu izbora nadležnog suda, bilo u obliku izričitog sporazuma ili prešutno, ali samo pod uvjetom da je ostavitelj izabrao mjerodavno pravo koje će uređivati njegovo nasljeđivanje (pravo države čiji je državljanin bio u trenutku izbora prava ili u trenutku smrti). Sporazum o izboru suda predstavlja mehanizam koji dovodi do povezivanja suda i mjerodavnog prava, te je na taj način zaštićena osnovna ideja Uredbe o nasljeđivanju, a to je usklađenost nadležnosti i mjerodavnog prava.

Na kraju, formuliranjem pravila o ograničenju postupka Uredba je dobila instrument koji će upućivati sud države članice da prilikom donošenja odluke o imovini ostavine obrati pažnju i uvaži pravo treće države u kojoj ta odluka treba biti priznata i vjerovatno da se izvrši i nastavi svoj pravni život. Tada princip koordinacije između pravnih poredaka država članica i trećih država i međunarodna harmonija u odlučivanju dobijaju svoj puni smisao. Najčešći razlog nepriznavanja odluke suda u trećoj državi, a samim tim i za primjenu odredbe o ograničenju postupka, jest postojanje isključive nadležnosti sudova treće države da odlučuju o nepokretnoj imovini koja se nalazi na njihovoj teritoriji. Ako bi se pozivali na ostvarenje koordinacije pravnih poredaka između država članica i trećih država, sud države članice po službenoj dužnosti, a ne na zahtjev jedne od stranaka (kako je to predviđeno Uredbom), trebao bi utvrđivati mogućnost priznanja vlastite odluke u trećoj državi. Međutim, u praksi ne bi bilo toliko učinkovito i ekonomično da sud države članice u svakom slučaju ispituje prava trećih država i postojanje mogućih razloga za nepriznanje njegove odluke u toj državi. Kao što su zasigurno i tvorci Uredbe smatrali, bilo bi jednostavnije, učinkovitije i samim tim brže da zainteresirane stranke utvrđuju razlog nepriznavanja odluke suda države članice u trećoj državi, na način da angažiraju stručna tijela koja će im pomoći prilikom tog utvrđivanja. Da bi izbjegli nepotrebne troškove i postupke, nasljednici će onda moći unaprijed zahtijevati da sud države članice koji je nadležan odlučivati o cjelokupnom nasljeđivanju, ne odlučuje o imovini koja se nalazi u trećoj državi.

8. Literatura

Knjige i članci:

1. Aras Kramar, S., Vučko, K., Vodič za primjenu Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju, Hrvatski pravni centar, elektroničko izdanje, 2020., dostupno na: https://www.hok-cba.hr/wp-content/uploads/2021/11/vodiu_za_primjenu_uredbe_o_nasljedivanju.pdf

2. Aras Kramar, S., Nasljednopravna stvar s prekograničnim elementom i nadležnost u okviru Uredbe (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju – neka hrvatska i slovenska iskustva i dvojbe, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 41, No. 1, 2020., str. 89-112.
3. Bajan, A.; Marić, I., Nadležnost za raspravljanje ostavine u pravu Europske unije uz osvrt na sudsku praksu, Paragraf: časopis za pravna i društvena pitanja Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Vol. 3., No. 1, 2019., str. 9-33.
4. Bouček, V., Uobičajeno boravište u hrvatskom međunarodnom privatnom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 65., No. 6, 2015., str. 885-914.
5. Cazorla González, M. J.; Giobbi, M.; Kramberger Škerl, J.; Ruggeri, L.; Winkler S., Imovinski odnosi prekograničnih parova u Europskoj uniji, Edizioni Scientifiche Italiane, 2020.
6. Čekrić, V., Ograničenje predmeta postupka za raspravljanje zaostavštine pred sudom države članice-primena čl. 12. EU Uredbe o nasljeđivanju, Forum 1, Sveska 1-2, Univerzitet u Kragujevcu, 2020., str. 43-66.
7. Dutta, A., Novo međunarodno nasljedno pravo Europske unije – prvo čitanje Uredbe o nasljednom pravu, Nova pravna revija, Vol. 7, No. 2., 2013., str. 9-22.
8. Đorđević S., Some remarks on prevention and resolution of positive jurisdiction conflicts between croatian (member state) and serbian courts in crossborder succession cases-from croatian (EU) and serbian point of view, Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera, Osijek, Vol 36. No. 2, 2020., str. 25-49.
9. Grubišić Đogić, N., Izazovi europskog nasljeđivanja, Odvjetnik 3, Zagreb, 2021., str. 26-36.
10. Grubišić Đogić, N., Nasljeđivanje u Europskoj Uniji – Uredba o nasljeđivanju broj 650/2012, Odvjetnik 1-2, Zagreb, 2016., str. 16-21.
11. Hobljaj, H., Javni bilježnici i usporedna primjena Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, Javni bilježnik, Vol. 24, No. 47, 2020., str. 84-106.
12. Knol Radoja, K., Odstupanja od načela jedinstva nasljeđivanja u Uredbi EU-a o nasljeđivanju, Pravni vjesnik Vol. 35 No. 2, 2019., str. 49-65.
13. Marongiu Buonaiuti, F., The EU Succession Regulation and third country courts, Journal of Private International Law, Vol. 12, No. 3., 2016., str. 545-565.
14. Panopoulos, G., Limitation of Proceedings under Article 12 Successions Regulation (2012) An Impossible Codification of the Improbable, Elte Law Journal, Vol. 2015, No. 2, 2015., str. 99-106.

15. Poretti, P., Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju, Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) Vol. 37, No. 1, 2016., str. 561.–587
16. Wautelet, P., Prekogranično nasljeđivanje (uvodnu razinu), Projekt: bolja primjena Uredbi EU-a u području obiteljskog i nasljednog prava, Academy of European law, 2017., dostupno na:http://www.eracomm.eu/Better_Applying_the_EU_Regulations/kiosk/pdf/case_studies/topic3/Case_study_topic3_Introductory_HR.pdf
17. Zgrabljić Rotar, D.; Hoško, T., Uobičajeno boravište ostavitelja prema Uredbi o nasljeđivanju, Zagrebačka pravna revija, Vol. 9, No. 3, 2020., str. 208-229.
18. Župan, M., Novi Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Hrvatska pravna revija, Vol. 18, No. 2, 2018., str. 1-12.

Pravni izvori

1. Ugovor o funkcioniranju Europske unije (pročišćena verzija), Službeni list EU C 202, 07.06.2016.
2. Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Službeni list EU L 201/107, 27. srpnja 2012.
3. Uredba (EZ) br. 1393/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o dostavi, u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima (“dostava pismena”), i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1348/2000, OJ L 324, 10. prosinca 2007., Službeni list EU L 324/79, 10. prosinac 2007.
4. Zakon o javnom bilježništvu NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22
5. Zakon o nasljeđivanju NN, br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19
6. Zakon o međunarodnom privatnom pravu NN br. 101/17.
7. Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, NN, br. 152/14.
8. Presuda Suda EU-a C-80/19 E. E. od 16. srpnja 2020. ECLI:EU:C:2020:569

